

Vnitřní vesmír

PaedDr. Mgr. Hana Čechová

**První psychologické experimenty jsou zaznamenány
již v 7. století před Kristem.**

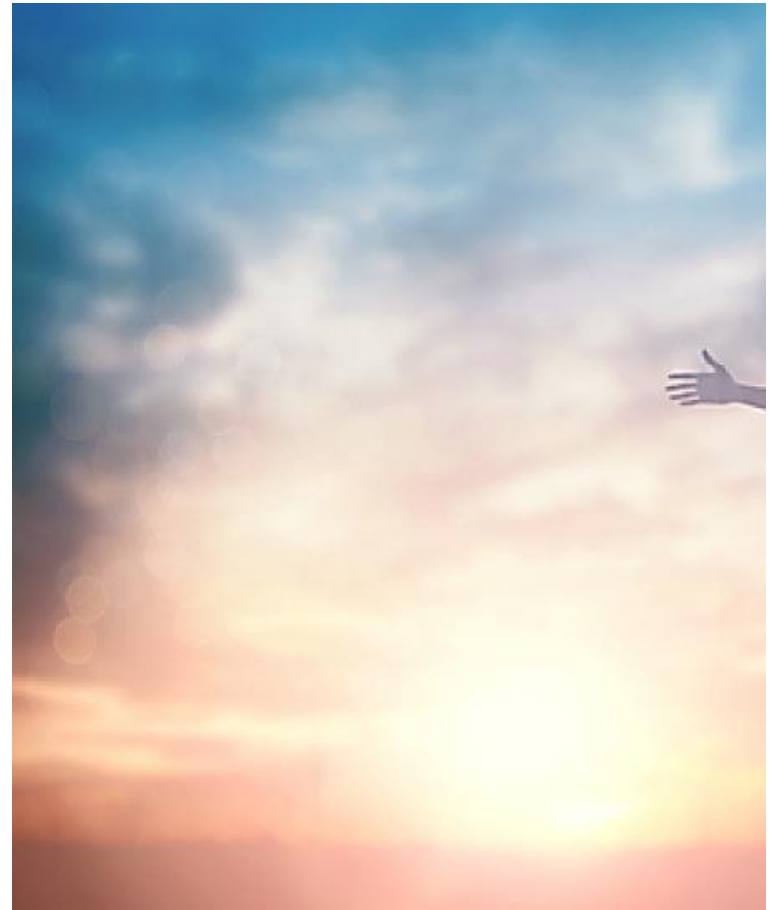
Starověká egyptská, řecká či římská kultura.

**První pokusy, první spisy, první vědecká bádání,
první charakteristika lidského temperamentu.**

Jak ovlivnily či neovlivnily náš dnešní svět?

Osnova

1. **Představy o duši**
2. **Duše zemřelého**
3. **Duše životadárná**
4. **Starověký Egypt**
5. **Antika**

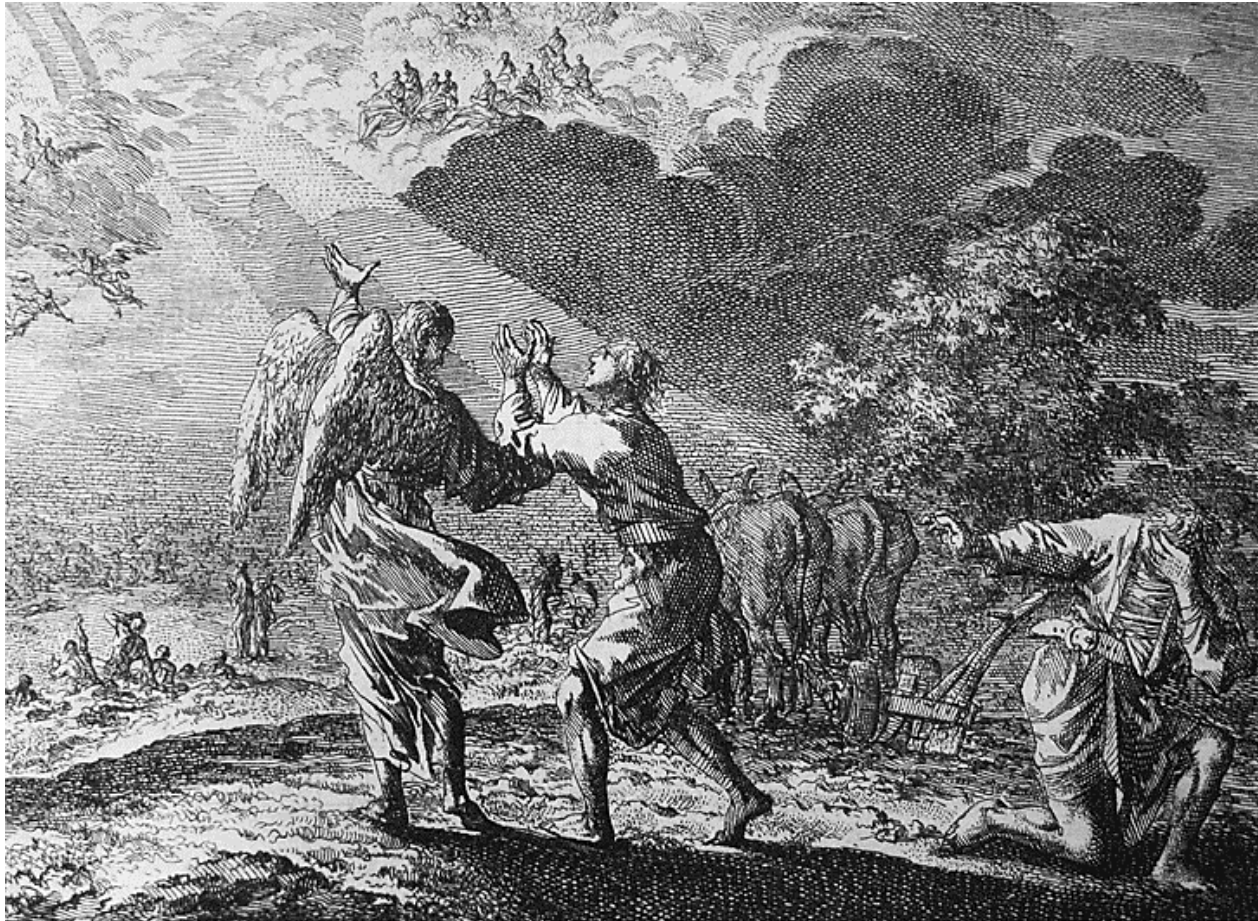
1/ Představy o duši

- Představy o duši ve všech kulturách
- **Doklady**
 - 1/ historické památky
 - 2/ úvahy o duši – zvyky, obřady, rituály... ↔
i současné etnické skupiny nedotčené civilizací
- **2 základní otázky**
 - 1/ rozdíl mezi živým a mrtvým tělem; co je příčinou bdění, spánku, vytržení (vzkříšení), nemoci a smrti
 - 2/ co jsou lidské podoby, které se zjevují ve snech a vizích
- **O duši 2 nejrozšířenější představy**
 - 1/ duše patřící živému člověku = duše životadárná
 - 2/ duše zemřelého
- Z hlediska psychologie se jedná o dvě odlišné představy → zkušenosti, zážitky, odlišná citová zabarvení

Vzkříšení

V náboženských představách obnovené spojení ducha a těla,
přivedení někoho ze smrti do života.

Netýká se pouze lidí, ale i různých božstev.

apud: phillip medhurst

THE RAPTURE: ONE IN THE FIELD. MATTHEW 24:40. JAN LUYKEN

excudit: harry kossuth

2/ Duše zemřelých

- Smrt spojována s něčím tajemným ↔ zemřelý budí obavy, hrůzu...
- **Mnoho pověr**
 - 1/ dotykem se zemřelým se člověk stává „nečistým“
 - 2/ duch zemřelého ožívá až od okamžiku skonu (smrti)

3/ Duše životná (životadárná)

- **Krevní duše** – KREV nositelem životní síly → pitím krve obětovaného člověka lze získat jeho životní sílu (odtud obava ze ztráty vlastní krve)
- **Orgánová duše** – SRDCE, POHLAVNÍ ORGÁNY, LEDVINY
- **Dechová duše** – DECH – nehmatatelný, občas viditelný ve formě páry → známkou smrti je ztráta pohyblivosti a tedy i dýchání

4/ Starověký Egypt – 4. tis. př. n. l.

- První představy o duševním životě člověka - texty na zdech chrámů, hrobek faraonů, sloupech, papyru
- **„Kniha mrtvých“ (Egypťská kniha mrtvých)** – příprava na posmrtný život, putování duše záhrobím, popis božského světa
- **„Rozhovor životem unaveného se svou duší“ (Rozhovor člověka, který se odhodlává spáchat sebevraždu s jeho duší)** - patrně nejstarší psychologické pojednání o sebevraždě a smrti (kandidát sebevraždy své duši oznamuje své rozhodnutí sám sebe sprovodit ze světa, argumentuje proč a žádá ji, aby ho do posmrtného života následovala...)
- **SRDCE** - centrem duševního života, charakterových vlastností
KOSTI, KREV - oduševnělé
- Zvláštní význam – **OČI** - spojení se světem
- **DUŠE** (Ka) a **DUCH** (Ba) – nehmotné (duch vnímán jako lidská vůle a paměť)
- Tělo je hmotné

Egyptská představa člověka

OSOBNOST ČLOVĚKA SLOŽENA Z PĚTI ČÁSTÍ

1. **Ka** - duše
2. **Ba** - duch
3. **Ach** – spojení Ka a Ba
→ duch, který přechází mezi světem mrtvých a živých
4. **Ren** (jméno zemřelého) – velký význam, součástí osobnosti člověka (předmětu, jevu), představovalo jeho skutečnou podstatu, zapisovalo se na mumii, sochy...
5. **Šut** (stín) – pocházel od boha, symbolem přítomnosti boha v těle

Tělo zemřelého muselo být zachováno (mumifikace), neboť spojovalo zemřelého s pozemskou existencí. Zemřelý mohl tělo použít k přijímání potravy prostřednictvím Ka.

Ka v hieroglyfickém zápisu

Ka (duše???)

jedna ze záruk posmrtného života

1. Rodí se společně s člověkem a po smrti se od něj odděluje = síla oživující bytost → život, smrt, božství a lidství
2. Prvek božského původu, též **duchovní dvojník**
3. Souhrn tělesných i duševních vlastností, plodivé síly
4. Nadřazena nad tělo, nesmrtelná
5. Po smrti opouští tělo
6. Po provedení obřadu „**otevírání úst**“ se usídí v mumii nebo v soše zemřelého
7. Ke svému životu potřebuje obětiny v podobě jídla

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/54/Ka_Statue_of_horawibra.jpg

Otevírání úst - „*otevírání úst a očí*“ - rituální magické probuzení životních funkcí → „**rozhýbat**“ údy a „**oživit**“ smysly (ústa a oči)

Faraon Aja II. provádí obřad
otevírání úst pro svého
zemřelého předchůdce
Tutanchamona (+1323 př. n. l.)

Ba (duch???)

duchovní tělo zemřelého

1. Se zemřelým se opakovaně spojuje
2. Netělesná část člověka, činí ho jedinečným → **přibližné pojetí osobnosti** (lidská vůle a paměť)
3. Představa „**Dne soudu**“

1/ zemřelý souzen za své skutky

2/ skutky zemřelého váženy a pokud byl zemřelý shledán nevinným, mohl splynout se svým Ba a vstoupit do **Usirova království**

3/ pokud byl vinen, **Amemait** (mytická bytost s hlavou krokodýla, hřívou, tělem lva a krokodýla) sežrala jeho srdce a zemřelý ztratil naději na věčný život

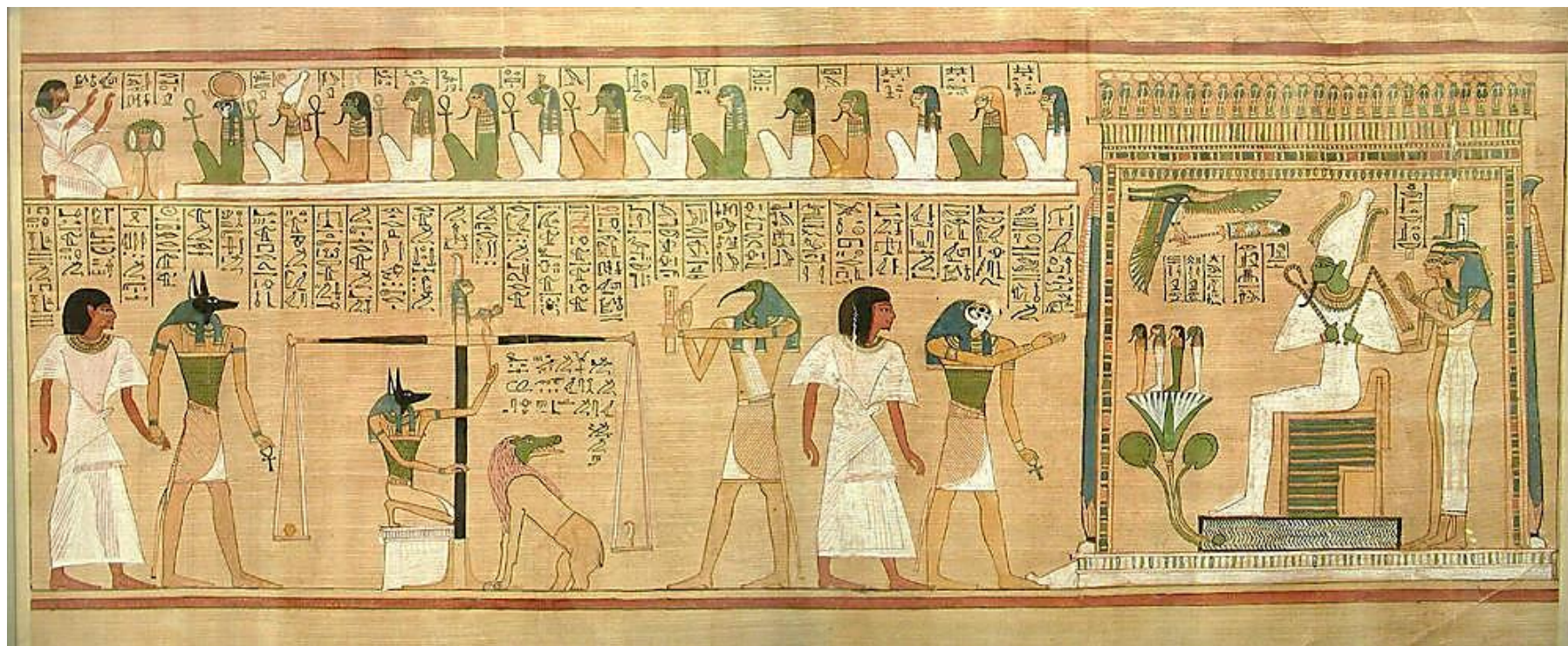
Ba

podoba ptáka s lidskou hlavou
slouží jako odkaz na fyzickou podobu určitého boha

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/07/Ba_and_mum.jpg

Vážení srdce zemřelého (Střední říše – 2. tis. př. n. l.)

Anup
bůh balzamování

Amemait

Thovt
zapisuje výsledek

Hor
bůh nebes, slunce, světla

Usir

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/BD_Hunefer.jpg

Autor: unknown Egyptian artisan – Jon Bodsworth (photographer), Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3200639>

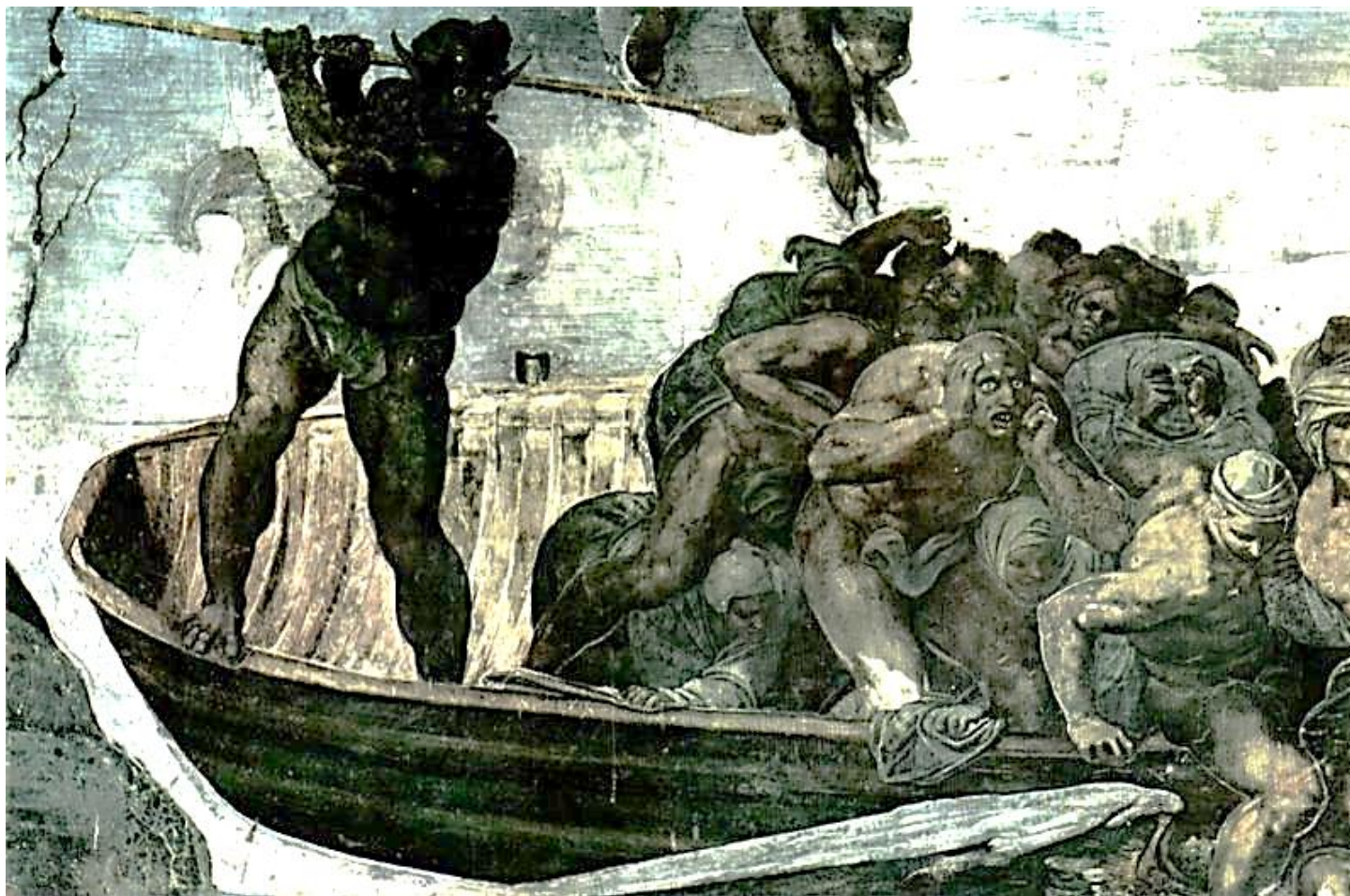
5/ Pojetí duše v antické filosofii

(7. – 4. stol. př. n. l.)

- Řecko – snaha vyložit jevy, procesy, události každodenního života na racionálně-logické úrovni
- Silný vliv náboženství, mytologie
- Člověk je součástí **UNIVERSA** = celku, všeho, co ho obklopuje (jsoucna) $\leftrightarrow$ vše z něho vychází, vše se do něho vrací
- Hledání principu, který je základem = „duší“ světa i člověka
- **Duše = princip** oživující tělo $\leftrightarrow$ předpokládána přítomnost rozumových a smyslových schopností
- **Nesmrtelnost = schopnost** nepodléhat smrti
- **Smrt = konec** specifického života v těle
- **Svět stínů = život duše** v podsvětí

Michelangelo Buonarroti (1475 – 1564)

Cháron převáží duše do podsvětí

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/Michelangelo_Buonarroti_003.jpg

duše smrtelná či nesmrtelná

- **Společné prvky:** - všechny duše zemřelých sídlí v Hádově říši
- **Rozpory**
 - a) jsou pouhými **stíny**, nejsou schopny mluvit, vnímat, nemají paměť
 - b) chovají se jako **lidé**, jimiž byli před smrtí
- **Původ pravděpodobně v pojetí řeckého podsvětí**
 - 1) většina duší se **volně potuluje** bez radosti a žalu **v podobě stínu**
 - 2/ největší hříšníci, zrádci v **Tartaru** – tresty bohů
 - 3/ **Elysejská pole** – místo pro hrdiny a spravedlivé..., lidská podoba

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Krater_by_the_Underworld_Painter_Staatliche_Antikensammlungen_Munich_1.jpg

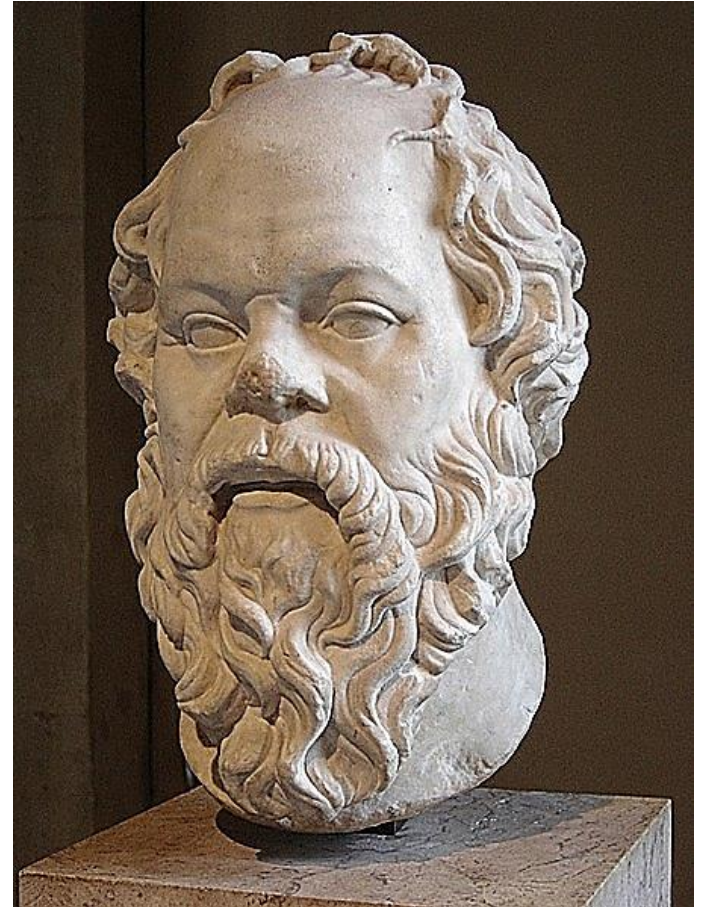
Poznej sám sebe.

formulovány základní otázky duševního života a myšlení

- Vnímají lidé správně realitu?
- Co je to vědomí?
- Jsou lidé ve své podstatě racionální nebo iracionální?
- Má člověk možnost svobodné volby?

Sókratés (469 – 399 př. n. l.)

- „Vím, že nic nevím.“
- Athény
(Peloponéské války 431 – 404 př. n. l.)
- Dialektickou metodou položil **základy kritického myšlení**
- „Poznej sám sebe“ - kdo jsme, odkud jsme se vzali, co tu děláme, jak tu máme žít... → položeny **základní otázky duševního života člověka**
- Odsouzen k smrti – vypil číši bolehlavu planatého

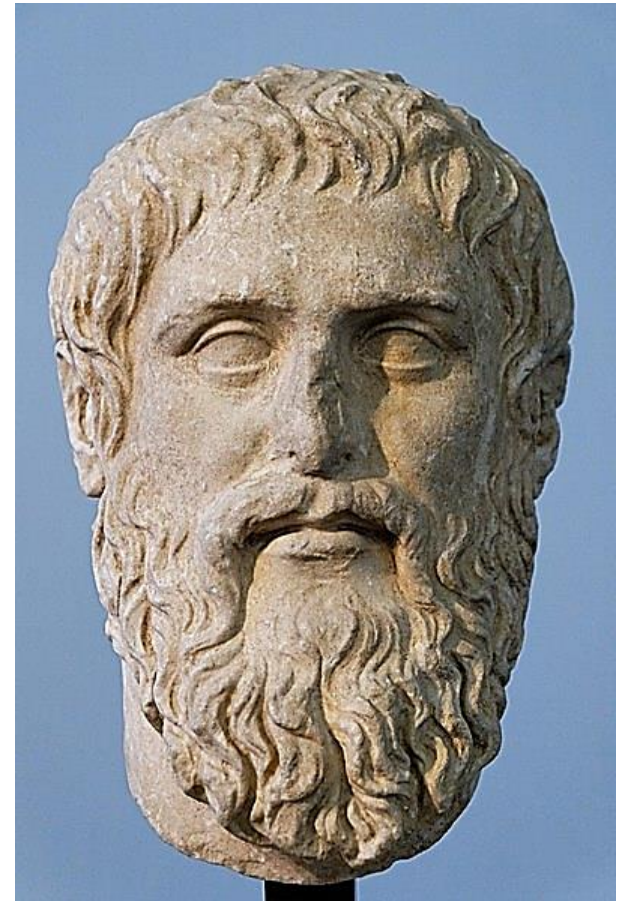

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Socrates_Louvre.jpg

Platón (427 – 347 př. n. l.)

žák Sókratův

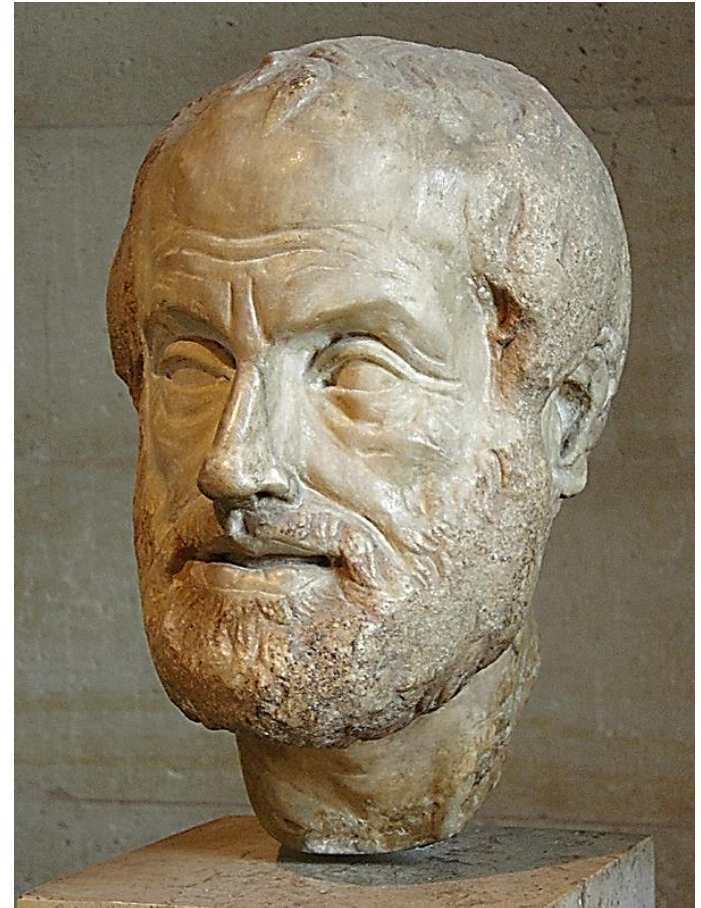
- **Podstata člověka, lid. společnosti**
 - 1/ rozdíl mezi pravým poznáním a pouhým míněním
 - 2/ ctnost a možnost výchovy
 - 3/ spravedlivé a trvalé uspořádání obce
 - 4/ dobro = konečný cíl člověka i obce
- **Duše = jsoucno – tři roviny**
 - 1/ **rozum** sídlí v hlavě
 - 2/ **emoce** v srdci
 - 3/ **pudy** v játrech
- Ideu oddělil od hmoty a určil ji za prvotní, nadřazenou

Aristotelés ze Stageiry (384 – 322 př. n. l.)

žák Platónův

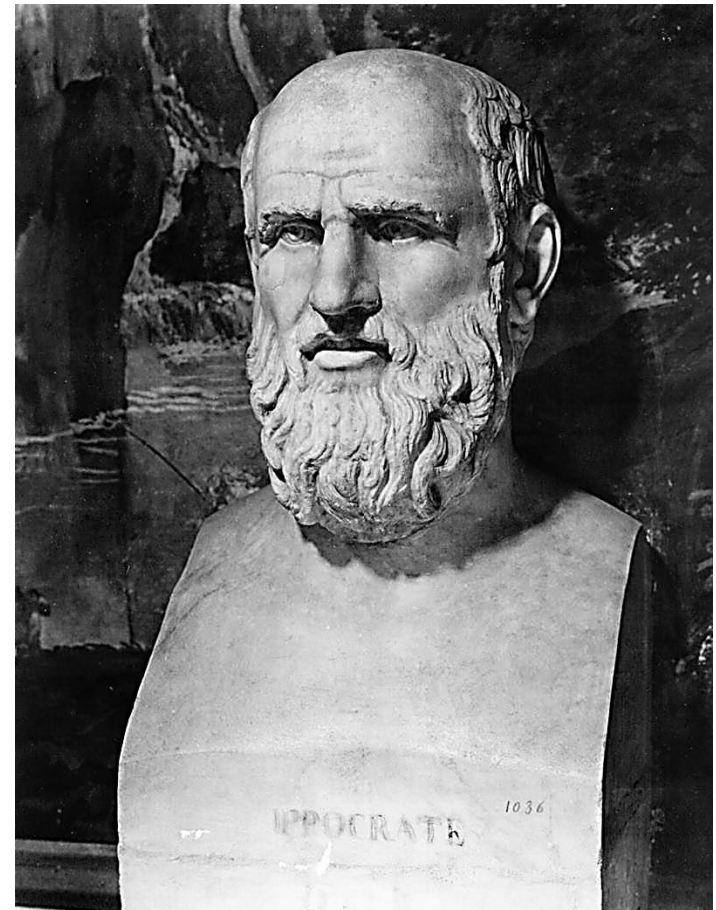
- „**OTEC**“ PŘEDVĚDECKÉ PSYCHOLOGIE
- „**O duši**“ /“*Peri Psychés*“/ - první ucelené psychologické pojednání
- Vnímáme prostřednictvím smyslů – vjemy můžeme zkoumat
- **5 zákl. smyslů:**
čich, chuť, hmat, zrak, sluch
- Otázky - vnímání, paměť, spánek, sny, stárnutí, délka života
- Věkové a individuální zvláštnosti psychiky
- Duše – rostliny, zvířata, lidé
- Člověk – jednota těla a duše

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Aristoteles_Louvre.jpg

Hippokratés z Kósu (460 – 377 př. n. l.)

- „**OTEC MEDICÍNY**“
- Kóská škola – „fakulta“ medicíny na o. Kos ↔ ne pouze léčit, ale hledat příčiny
- Mozek řídí ostatní orgány
- Lidské tělo tvoří **čtyři základní tělesné šťávy**:
krev, žlutá žluč, černá žluč, hlen (sliz)
- Nemoci = narušení vzájemné rovnováhy
- Z existence těchto 4 základních šťáv odvozeny 4 základní povahové typy → dále popisovány a rozpracovány

https://static.geo.de/bilder/09/6c/71084/colorbox_image/hippocrates-epoche-kollektion-2017.jpg

Hippokratova přísaha

- Přisahám a volám Apollóna lékaře a Asklépia a Hygieiu a Panakín a všechny bohy a bohyně za svědky, že budu tuto smlouvu a přísahu dle svých možností a dle svého svědomí dodržovat. Toho, kdo mě naučil umění lékařskému, budu si vážit jako svých rodičů a budu ho ze svého zajištění podporovat. Když se dostane do nouze, dám mu ze svého, stejně jako i jeho potomkům dám a budou pro mne jako moji bratři. Pokud po znalosti tohoto umění (lékařského) zatouží, **budu je vyučovat zdarma a bez smlouvy**. Seznámím své syny a syny svého učitele a všechny ustanovené a na lékařský mrav přísahající s předpisy, přednáškami a se všemi ostatními radami. Jinak však s nimi neseznámím nikoho dalšího.
- **Lékařské úkony budu konat v zájmu a ve prospěch nemocného**, dle svých schopností a svého úsudku. Vystříhám se všeho, co by bylo ke škodě a co by nebylo správné.
- **Nepodám nikomu smrtící prostředek**, ani kdyby mne o to kdokoli požádal, a nikomu také nebudu radit (jak zemřít). Žádné ženě nedám prostředek k vyhnání plodu.
- **Svůj život uchovám v čistotě a bohobojnosti, stejně tak i své lékařské umění**. Nebudu (lidské tělo) řezat, ani ty, co trpí kameny, a tento zákrok přenechám mužům, kteří takovéto řemeslo provádějí.
- Do všech domů, kam vstoupím, budu vstupovat ve prospěch nemocného, zbaven každého vědomého bezpráví a každého zlého činu. Zvláště se vystříhám pohlavního zneužití žen i mužů, svobodných i otroků. Cokoli, **co při léčbě i mimo svou praxi ve styku s lidmi uvidím a uslyším, co se nesmí sdělit, to zamlčím a uchovám v tajnosti**.
- Když tuto přísahu dodržím a neporuším, nechť ve svém životě i ve svém umění skromně dopředu postoupím. Tak získám si vážnost všech lidí po všechny ty časy. Když ale zákazy přestoupím a přísahu poruším, nechť stane se pravý opak.

Galénos – Galén (129 – 200/216 n. l.)

- Hippokratovu medicínu přenesl do středověkého lékařství
- „*Prvky podle Hippokrata*“
4 tělesné tekutiny odpovídají 4 základním živlům
krev = voda, **žlutá žluč** = země,
černá žluč = vzduch, **hlen** = oheň
- Poměr těchto tekutin určuje reakci na okolí → temperamenty
cholerik (žlutá žluč) **melancholik** (černá žluč) **sangvinik** (krev) **flegmatik** (hlen)

<https://www.museum.de/uploads/audioguides/43289/372/2313/l/galenos.jpg>

Kruh Hippokratovy typologie temperamentu s postupně přidanými vlastnostmi - Galénos, Pavlov, Jung, Eysenck, Guilford

